

Lakiesitys asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa

Raija Volk, STM 18.5.2017

HALLITUKSEN
REFORMI

Uuden soten kulmakivet

1. Vahva järjestäjä

- 18 maakuntaa, jotka hoitavat myös rahoituksen

2. Palvelujen integraatio

- palvelut sovitetaan asukkaiden tarpeen mukaisiksi kokonaisuuksiksi
- oikea hoito ja palvelu sekä sen edellyttämä osaaminen oikeaan aikaan
- sujuva hoito- ja palveluketju väestön ja asiakkaiden tarpeen mukaan
- maakunnassa ja sote-keskuksissa sote -palvelut yhdessä

3. Valinnanvapaus

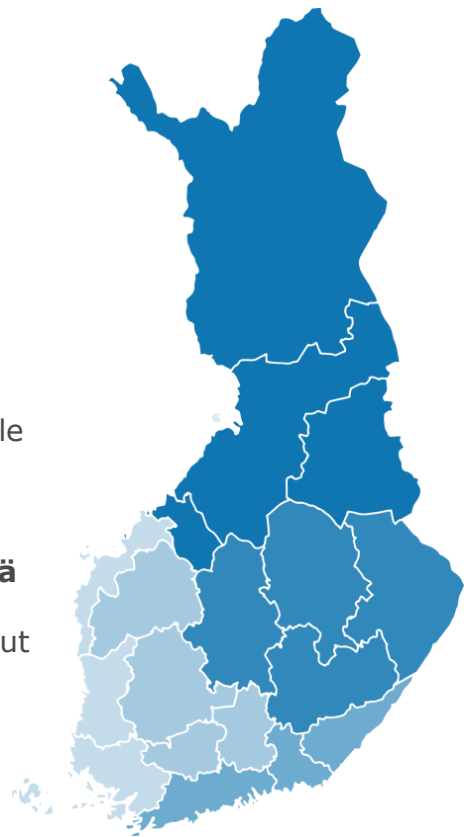
- tuki asiakaslähtöisyydelle, itsemääräämisoikeudelle ja kilpailun hyödyntämiselle
- kannustin perustason integroitujen palveluiden vahvistamiseen
- palveluita ja voimavaroja siirretään nykyiseltä erikoistasolta sote-keskuksiin

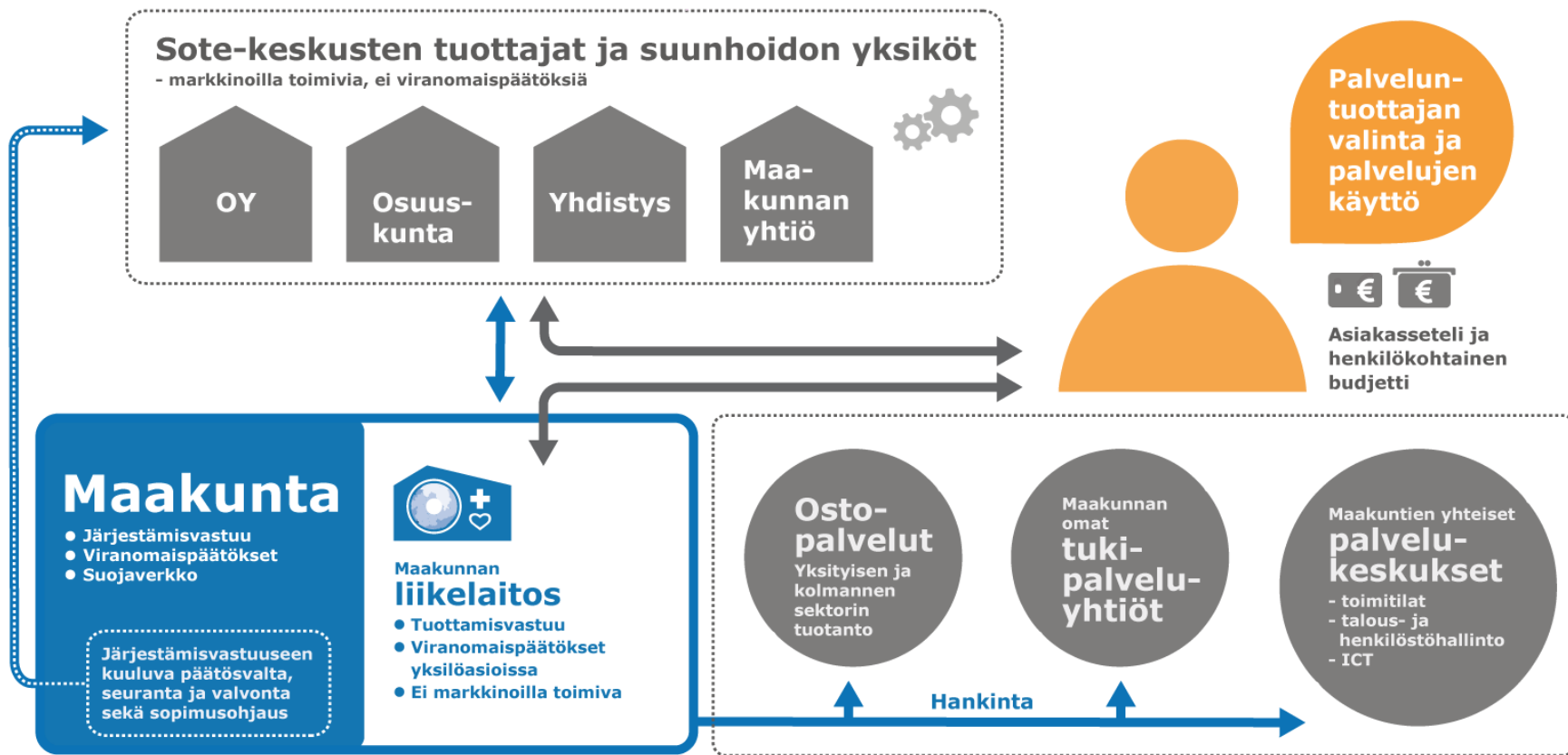
4. Kustannusten kasvun hillintä 3 mrd eurolla vuoden 2029 loppuun mennessä

- oikea-aikainen palvelu
- parhaat käytännöt ja vaikuttavimmat palvelu- ja hoitomuodot sekä digiratkaisut

5. Kattava digitalisaatio

- runsaasti digitaalista asiointia ja palvelua
- tieto kulkee ja tietojärjestelmät ovat yhteentoimivia ja käyttäjäystävällisiä
- tiedolla johdetaan ja ohjataan oikeaan palveluun
- hallitus linjannut rahoituspuitteet ja mittavan investointiohjelman

Kustannukset valinnanvapausmallissa

ARVIO VUOTUISISTA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON RAHAVIRROISTA

STM 06/04/2017

Valtion
sote-rahoitus
17,25
mrd. €

Sote-
asiakasmaksut
1,45
mrd. €

Maakuntien
sote-tehtävät
18,5 mrd. €

(2015 tasossa)

18,7 mrd. €
(2016 tasossa)

Rahoitus

Maakunnan
liikelaitoksen
palvelut
yhteensä
15,7
mrd. €

Oma tuotanto
+ mahdolliset
ostopalvelut
12,7
mrd. €

- Erikoissairaanhoito
- Sosiaalihuolto
- Muu oma tuotanto

Suoran valinnan palvelut vähintään
n. 2,8 mrd. € sis. hammashoidon n. 0,3 mrd. €

Asiakasseteli

Palvelut maakunnan
asiakassetelillä n.1,6 mrd. €

Palvelut henkilökohtaisella
budjetilla n.1,4 mrd. €

Laki asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa

- **Luku 1:** Yleiset säännökset
- **Luku 2:** Asiakkaan valinnanvapaus
- **Luku 3:** Suoran valinnan palvelut
- **Luku 4:** Maakunnan liikelaitoksen valinta
- **Luku 5:** Asiakasseteli maakunnan liikelaitoksen tuotantovastuulla olevissa palveluissa
- **Luku 6:** Henkilökohtainen budjetti
- **Luku 7:** Neuvonta ja ohjaus, palvelutarpeen arviointi ja palvelujen yhteen sovittaminen

- **Luku 8:** Palvelun tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettely
- **Luku 9:** Palvelujen tuottaminen ja palvelun tuottajien velvoitteet
- **Luku 10:** Palvelun tuottajalle suoritettavat korvaukset
- **Luku 11:** Erinäiset säännökset
- **Luku 12:** Voimaantulo, siirtymäsäännökset ja käyttöönottoaikataulu

Lausuntopalautteen perusteella tehtyjä keskeisiä muutoksia

1. Muutokset toimeenpanon aikatauluun

- Valinnanvapauslaki astuu voimaan, suunhoidon yksikkö valittavissa ja asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti käytössä 1.1.2019. Maakunnilla on erilaiset valmiudet toimeenpanna valinnanvapaus. Osa maakunnista aloittaa puoli vuotta etuajassa, osa aloittaa puoli vuotta jäljessä. Hitaimmat voivat saada välttämättömistä syistä lisääjän.

2. Korvausjärjestelmä estää kermankuorintaa

- Tuottajakorvausten yksityiskohtien täsmennys ja kannustimet estävät tuottajia valikoimasta asiakkaita.
- Lisäksi sääntelyn täsmentäminen: Tuottajat eivät voi valikoida asiakkaitaan eikä tuottaja näe etukäteen tietojärjestelmästä, kuka ilmoittautuu asiakaslistalle.
- Talouden eriyttäminen, jos tuottaa myös esim. työterveyspalveluja (läpinäkyvyyden lisääminen)

3. Tuottajien korvausten täsmentäminen

- Kapitaatio asetettu alemmas eli vähintään 2/3:aan
- Kriteerejä muutettu asiakkaan terveysriskin huomioon ottavaksi.
- Mallissa myös kannustimet vaikuttavaan hoitoon ja palveluun sekä palveluintegraatioon. Korvausjärjestelmässä kapitaation osuus ohjaa laadulla kilpailuun.

4. Avoimuusvaatimukset yhtiöiden verotustiedoista

- Yhteiskuntavastuuta ja verotustietojen avoimuutta terävöitetty: ilmoitettava verotettava tulo, maksetut verot ja minne maksettu.

5. Työkaluja yhdenvertaisuudesta huolehtimiseen

- Maakunnille on luotu yhdenvertaisuutta ja palvelujen saatavuutta varmistavia työkaluja (valinnanvapautta laajennettu, olosuhdetekijät tuottajakorvauksissa)
- Täsmällisemmät säännökset ja vähemmän maakuntakohtaista vaihtelua palvelujen sisällössä.
- Kattavasti hyvän hallinnon varmistavat menettelyt.

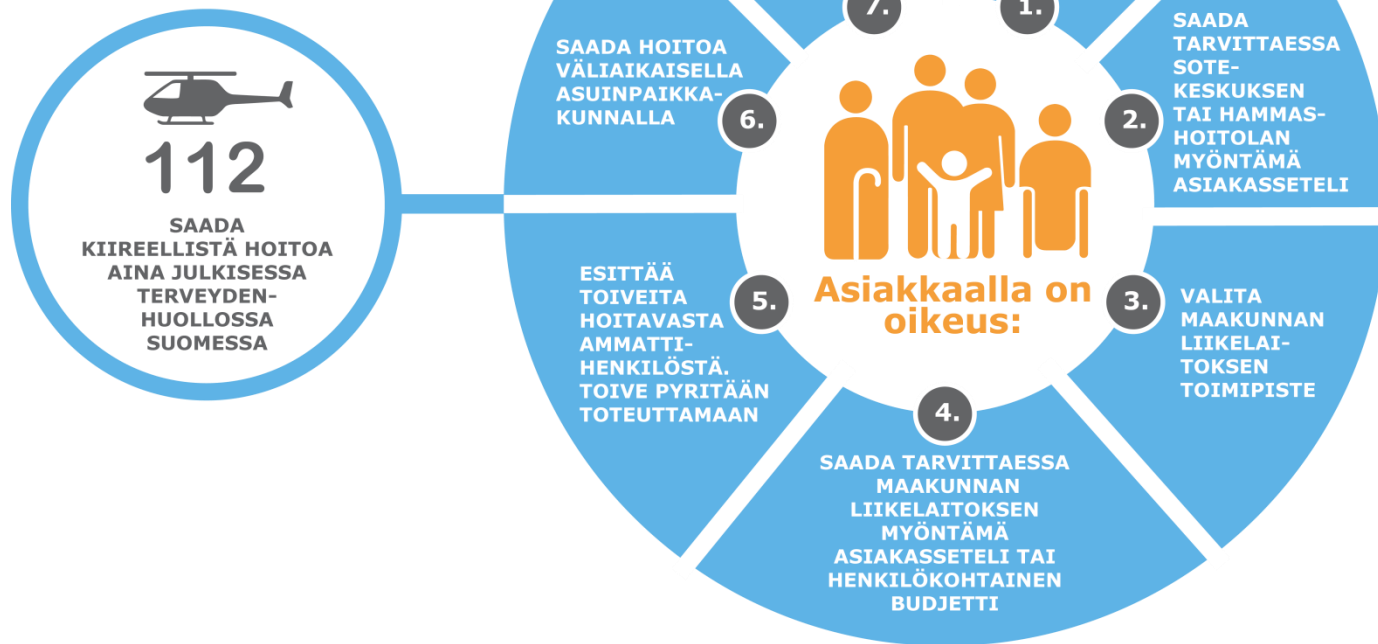
ASIAKAS VOI VALITA MONIPUOLISEMMIN

STM 08/05/2017

Millaisia valintoja asiakas voi tehdä?

1.1.2019

Mikä on asiakasseteli?

Sote-keskus, hammashoitola tai maakunnan liikelaitos voi myöntää asiakassetelin. Asiakassetelillä voi saada tietyn palvelun tai tiettyyn rahamäärään asti palveluita yksityiseltä palveluntuottajalta.

- Asiakas voi halutessaan saada asiakassetelin yksittäisen palvelun hankkimiseen toiselta tuottajalta, vaikka sote-keskus tai hammashoitola tuottaisi itse samoja palveluja.
- Myös maakunnan liikelaitoksen toimipiste voi myöntää asiakkaalle asiakassetelin yksittäisen palvelun tai asiakassuunnitelman toteuttamiseksi palveluissa, joissa maakunta on päättänyt ottaa asiakassetelin käyttöön.
- Asiakas voi valita rekisteröidyn palveluntuottajan, jonka jokin maakunta on hyväksynyt, kaikkialta Suomessa. Asiaksmaksu on sama samasta palvelusta.
- Sote-keskus, hammashoitola tai maakunnan liikelaitos vastaa asiakkaan palvelujen kokonaisuudesta, laadusta ja kustannuksista myös silloin kun käytössä on asiakasseteli.
- Maakunta päättää, missä liikelaitoksen palveluissa asiakasseteli otetaan käyttöön.

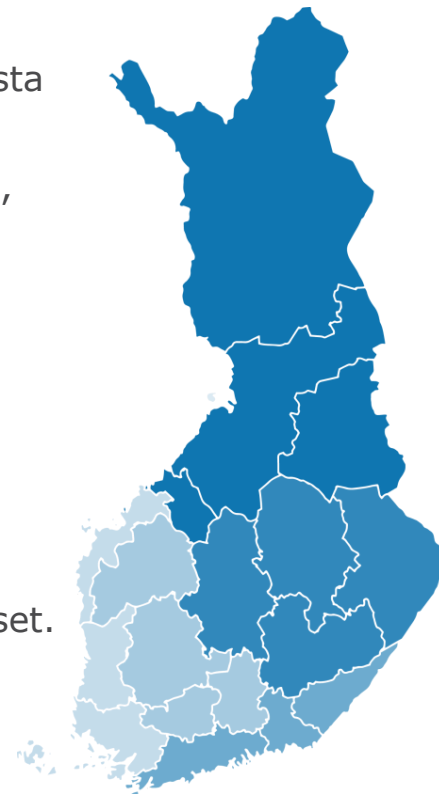
Yksilölliset palvelut henkilökohtaisella budjetilla

- Asiakassuunnitelman mukaisissa palveluissa asiakas voi itse päättää, mistä hankkii palvelut ja minkälainen apu tai tuki auttaa juuri häntä parhaiten.
- Maakunnalla on velvollisuus ottaa henkilökohtainen budjetti käyttöön vanhus- ja vammaispalvelujen asiakkaille, joilla on pitkäaikaista ja laaja-alaista avun tarvetta ja jotka pystyvät joko itse tai tuettuna suunnittelemaan oman palvelukokonaisuutensa.
- Henkilökohtaisella budjetilla voi valita palveluja kolmannen sektorin ja yritysten tuottamista palveluista.
- Maakunta maksaa suoraan palveluntuottajalle henkilökohtaisen budjetin mukaiset korvaukset. Asiakkaan tilille ei siis siirry rahaa.

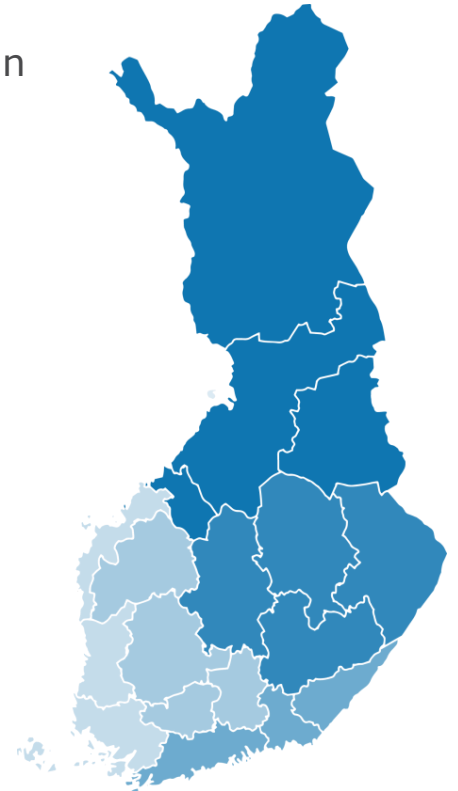
Valinnanvapaus maakunnan näkökulmasta - maakunta järjestäjänä

- Maakunta vastaa julkisesti rahoitetuista sosiaali- ja terveyspalveluista alueellaan.
- Maakunta vastaa siitä, että asukkaat saavat tarvitsemansa palvelut, ja että tuottajien palvelut ovat yhteen toimiva kokonaisuus.
- Maakunta vastaa siitä, että valinnanvapaus toteutuu.
- Maakunta päättää asiakassetelillä tarjottavista erityistason ja vaativista palveluista. Maakunta voi päättää ottaa henkilökohtaisen budjetin käyttöön laissa säädettyä laajemmin.
- Maakunta päättää palveluntuottajien korvausten yksityiskohdista.
- Maakunta ei kilpailuta valinnanvapauden piirissä olevia palveluja, vaan tuottajaksi pääsevät kaikki toimijat, jotka täyttävät vaatimukset.

Maakunta tuottajana

- Maakunnan on erotettava itse tuottamansa palvelut maakunnan liikelaitokseen ja yhtiöihin:
 - Maakunnan liikelaitos voi tuottaa palveluja itse sekä kilpailuttaa ja ostaa palveluja asiakkailleen.
 - Maakunnan liikelaitos tarjoaa maakunnan päättämät palvelut antamalla asiakassetelin tai henkilökohtaisen budjetin, jolloin asiakas voi valita itse palveluntuottajan.
 - Maakunnan on yhtiöitettävä markkinoilla olevat palvelut (sote-keskukset ja hammashoitolat sekä asiakassetelipalvelut).

SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON PALVELUT VALINNANVAPAUSMALLISSA

SYM 05/05/2017

SOTE-KESKUS

TÄYDET PALVELUT

RAJATUT PALVELUT

- Sosiaali- ja terveydenhuollon ohjaus ja neuvonta
- Terveystarkastukset
- Lääkärin ja hoitajien vastaanotot
- Kuntoutustarpeen arviointi
- Edellisiin liittyvät todistukset

- Lyhytaikaiset ennalta-ehkäisevät sosiaalipalvelut
- Lyhytaikainen kotisairaanhoito ja kotihoito
- Apuvälineet (ei yksilölliset)
- Konsultaatio- ja vastaanotto-palvelut (esim. erikoislääkärit) maakunnan harkinnan mukaan
- Päihdetyön ohjaus ja neuvonta
- Mielenterveytyksen ohjaus ja neuvonta ja psyko-sosiaalinen tuki
- Neuvolapalvelut maakunnan harkinnan mukaan

(suunhoidon yksikkö) HAMMASHOITOLA

- Suusairauksien ennaltaehkäisy ja neuvonta
- Suun terveystarkastukset, hoitosuunnittelu
- Suun ja hampaiden hoito-toimenpiteet iensairauksissa, hampaiden paikkauksissa, infektioissa ja kirurgiassa
- Kuvantamispalvelut
- Hammasproteettiset korjaukset
- Hammaslääkärin todistukset ja lausunnot

Maakunta voi päättää vaativimmista konsultaatioista

MAAKUNNAN LIIKELAITOS

- Nykyinen erikoissairaanhoito (ml. ympärivuorokautinen päivystys)
- Terveyskeskusten vuodeosastot
- Kaikki muut sosiaalipalvelut
- Yksilölliset apuvälineet, vaativa kuntoutus
- Kouluterveydenhuolto ja opiskeluterveydenhuolto
- Pitäjäkainen kotisairaanhoito
- Alle 18-vuotiaiden hammashoito
- Neuvolapalvelut, jos ei siirretty sote-keskuksiin

SOTE-KESKUKSILLE MAKSETTAVAT KORVAUKSET

STM 05/05/2017

VALTIO

MAAKUNTA

Kiinteä korvaus (osuus väh. 2/3)

SOTE-KESKUS

Muut korvaukset (osuus maks. 1/3)

PERUSTUU ASIAKKAIEN MÄÄRÄÄN JA OMINAISUUksiIN

- Maakunnan asukas valitsee haluamansa sote-keskuksen. Jokaisesta sote-keskukseen listautuneesta asiakkaasta maksetaan tuottajalle kapitaatiokorvaus.
- Kapitaatiokorvauksia painotetaan asiakkaiden ominaisuuksiin perustuen kansallisten tarvetekijöiden mukaan.

Markkinapuute-tilanteessa kilpailutetaan tuottajat tai maakunta tuottaa palvelut itse. Myös näihin käytetyt varat tulevat sote-keskuksille tarkoitettuna määrärahasta.

- SUORITEPERUSTEISET KORVAUKSET: Maksetaan maakunnan valitsemista palveluista.
- KANNUSTINPERUSTEISET KORVAUKSET: Maksetaan tuottajalle ennalta määriteltujen kriteerien mukaan (esim. laatumittarit ja kokonaisvastuu koko palveluketjun vaikuttavuudesta ja kustannuksista).
- MUUT KORVAUKSET: Muilla kriteereillä maksettavat korvaukset (esim. sijainnin syrjäisyys).

SUUNHOIDON YKSIKÖILLE MAKSETTAVAT KORVAUKSET

STM 05/05/2017

VALTIO

MAAKUNTA

Kiinteä korvaus (osuus väh. 1/2)

SUUNHOIDON YKSIKKÖ

Muut korvaukset (osuus maks. 1/2)

PERUSTUU ASIAKKaidEN MÄÄRÄÄN JA OMINAISuuksiIN

- Maakunnan asukas valitsee haluamansa suunhoidon yksikön. Jokaisesta suunhoidon yksikköön listautuneesta asiakkaasta maksetaan tuottajalle kapitaatiokorvaus.
- Kapitaatiokorvauksia painotetaan asiakkaiden ominaisuuksiin perustuen kansallisten tarvetekijöiden mukaan.

Markkinapuute-tilanteessa kilpailutetaan tuottajat tai maakunta tuottaa palvelut itse. Myös näihin käytetyt varat tulevat suunhoidon yksiköille tarkoitettuna määrärahasta.

- **SUORITEPERUSTEISET KORVAUKSET:** Maksetaan maakunnan valitsemista palveluista. Pohjana käytettävä kansallisesti laadittua hinnastoa.
- **KANNUSTINPERUSTEISET KORVAUKSET:** Maksetaan tuottajalle ennalta määriteltujen kriteerien mukaan (esim. laatumittarit ja kokonaisvastuu koko palveluketjun vaikuttavuudesta ja kustannuksista).
- **MUUT KORVAUKSET:** Muilla kriteereillä maksettavat korvaukset

Pienet, keskisuuret ja mikroyritykset tuottajina

- PK- ja mikroyrityksillä on hyvät edellytykset toimia asiakassetelipalvelujen ja henkilökohtaisen budjetin palvelujen tuottajina.
- Lisäksi sote-keskus voi täydentää omaa palvelutuotantoa ostamalla palveluja PK- ja mikroyrityksiltä kilpailuttamalla tai suorahankintoina.
- Myös maakunnan liikelaitos voi hankkia palvelutuotantoa PK- ja mikroyrityksiltä kilpailuttamalla ja suorahankintoina.
- PK- ja mikroyrityksillä on jatkossakin mahdollisuus tuottaa tukipalveluja maakunnassa toimiville palveluntuottajille (esim. siivous, ruokahuolto).
- Pienet ja mikroyritykset voivat toimia sote-keskuksena yhteistyösopimusten tai yhteisen yrityksen kautta (esim. osuuskunta), keskisuuret itsenäisesti.

Valinnanvapaus laajenee vaiheittain

- Joissakin maakunnissa valinnanvapausmallin mukaisten sote-keskusten toiminta ja henkilökohtaisen budjetin käyttö voidaan aloittaa pilottihankkeilla jo tänä vuonna.
- Valinnanvapauslain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2019 alussa. Siitä alkaen asiakas voisi valita haluamansa hammashoitolan ja asiakassetelit sekä henkilökohtainen budjetti olisivat käytössä.
- Ne maakunnat, jotka eivät ole mukana pilottihankkeissa, aloittaisivat sote-keskusten perustoiminnan viimeistään 1.7.2019.
- Erityisellä poikkeusluvalla maakunta voi aloittaa sote-keskusten toiminnan vasta myöhemmin, viimeistään vuoden 2021 alussa.
- Kaikissa maakunnissa käytössä uusimuotoiset sote-keskukset täydellä palveluvalikoimalla viimeistään 1.1.2023

2017

2019

2023

1

VALINNANVAPAAUS PILOTIT

17 — 18 — 19 — 22 — 23

2017 aikana pilottiin osallistuvien maakuntien kunnat tai kuntayhtymät yhtiöttävät pilottiin kuuluvan palvelutuotantonsa.

(ei koske henkilökohtaisen budjetin pilottia)

Pilotit alkavat aikaisintaan syksyllä 2017 ja viimeistään 30.6.2018. Ne voivat jatkua vuoden 2022 loppuun asti. Vuoden 2019 alusta pilotin hallinnointi siirtyy maakunnille.

Tädyt palvelut siirtyvät sote-keskuksille 1.1.2023 mennessä. *

2

LAAJA SOTE-KESKUS

18 — 19

30.6.2018 mennessä maakunta tekee päätöksen suoran valinnan palvelujen järjestämisestä (ml. neuvolapalvelut).

Sote-keskuksen valinnanvapaus toteutuu täysimääräisenä viimeistään 1.7.2019. *

3

ENSIN RAJATTU SOTE-KESKUKSEN PALVELUVALIKOIMA

18 — 19 — 22

30.6.2018 mennessä maakunta tekee päätöksen suoran valinnan palvelujen järjestämisestä.

1.7.2019 sote-keskuksille siirtyy vähintään rajattu palveluvalikoima.**

1.1.2022 mennessä sote-keskuksissa käyttöön täysi palveluvalikoima. *

4

POIKKEUSLUPAMENETTELY VÄLTÄMÄTÖMISTÄ SYISTÄ

18 — 19 — 21 — 22

30.9.2018 mennessä poikkeuslupahakemus valtioneuvostolle.

1.1.2019 lähtien maakunnan on järjestettävä suoran valinnan palveluja asiakassetelillä (15%).

Maakunta siirtää suoran valinnan palvelut sote-keskuksille viimeistään 1.1.2021. Sote-keskuksissa täysi palveluvalikoima 1.1.2022 mennessä. *

* tädyt palvelut/täysimääräinen valinnanvapaus: ks. valinnanvapauslain 15 §

** rajattu palveluvalikoima: ks. valinnanvapauslain 86 §:n 1 momentti

1 Vaihtoehto: VALINNANVAPAUSPILOTIT

STM 08/05/2017

SOTE-KESKUS-PILOTTIEN TOIMEENPANO

1

2017

**PILOTTIIN KUULUVAN
PALVELUTUOTANNON
YHTIÖITTÄMINEN**

Vuoden 2017 aikana
pilotteihin osallistuvien
maakuntien kunnat
tai kuntayhtymät
yhtiöittävät oman
pilottiin kuuluvan
palvelutuotannon

Väestökattavuus oltava
80% maakunnan väestöstä,
erityisperustein 50-80%

6/2018

**PILOTIT
ALKAVAT
VIIMEISTÄÄN**

Pilotit
käynnistyvät
viimeistään
30.6.2018,
vähintään 86 §:n
1 momentin
mukaisilla
palveluilla

1/2019

**JÄRJESTÄMISVASTUU
SIIRTYY MAAKUNNALLE**
(valinnanvapauslaki voimassa)

Valinnanvapauslaki
voimaan 1.1.2019,
pilottien hallinnointi
ja kuntien sote-palvelut
siirtyvät maakunnille

Maakunnan yhtiöitettävä
jäljelle jäänyt
palvelutuotanto

1/2023

**TÄYSIMÄÄRÄINEN
VALINNANVAPAAUS**
(pilotit loppuneet)

Valinnanvapauslain
15 §:n mukaiset
palvelut siirtyvät
kokonaisuudessaan
sote-keskuksille
1.1.2023 mennessä

Myös henkilökohtaisen budjetin pilotit alkavat aikaisintaan syksyllä 2017 ja viimeistään 30.6.2018, mutta niissä palveluja ei tarvitse yhtiöittää. Palvelut voi kuitenkin valita vain yksityisistä palveluista.

2 Vaihtoehto: LAAJA SOTE-KESKUS

STM 08/05/2017

2

6/2018

TOTEUTUSSUUNNITELMAN LAATIMINEN

Maakunta tekee päätöksen
30.6.2018 mennessä
suoran valinnan palvelujen
järjestämisestä
(ml. neuvolapalvelut)

Maakunta päättää siirtyvätkö
myös neuvolat sote-keskuksen
tuotantovastuulle

9/2018

PALVELUNTUOTTAJIEN EHTOJEN PÄÄTTÄMINEN

Maakunta päättää palvelun
tuottajille asetetuista ehdoista
sekä tuottajille suoritettavista
korvauksista 30.9.2018 mennessä

Tuottajat ilmoittautuvat maakunnan
sote-keskus tuottajiksi
viimeistään 31.1.2019

Asiakkaat ilmoittautuvat asiakkaisiksi
viimeistään 1.4.2019 tai
maakunta osoittaa tuottajan
viimeistään 31.5.2019

7/2019

JÄRJESTÄMISVASTUUN SIIRTYÄ MAAKUNNALLE (valinnanvapauslaki voimassa)

Valinnanvapauslain 15 §:n mukaiset
palvelut siirtyvät kokonaisuudessaan
sote-keskuksille 1.7.2019 mennessä

3 Vaihtoehto: RAJATTU SOTE-KESKUKSEN PALVELUVALIKOIMA ENSIN

STM 08/05/2017

4 Vaihtoehto: POIKKEUSLUPAMENETTELY VÄLTÄMÄTTÖMISTÄ SYISTÄ

STM 08/05/2017

SOTE- JA MAAKUNTAUUDISTUKSEN AIKATAULU

STM 08 / 05 / 2017

2017

- Hallituksen esitys sote- ja maakuntauudistuksesta eduskunnalle 3/2017

- Maakuntien muita tehtäviä koskevien sisältölakien muutokset lausunto- kierrokselle 4/2017

- Hallituksen esitys valinnanvapaudesta eduskunnalle 5/2017

- Hallituksen esitys maakuntien rahoituslain täydentämisestä eduskunnalle 5/2017

- Väliaikaishallinto alkaa valmistella toiminnan käynnistämistä 7-9/2017 alkaen

- Maakuntien muita tehtäviä koskevien sisältölakien muutokset ja lupa- ja valvontavirastoa koskeva esitys eduskunnalle 9/2017

- Monikanavaisen sote-rahoituksen yksinkertaistamista koskevat lakiluonnokset 2017 aikana

- Valinnanvapauspilotit: valmistelu alkaen 5/2017

- Hallituksen esitys kasvupalvelulaeista eduskunnalle viimeistään 9/2017 (TEM)

2018

- Ensimmäiset maakuntavaalit presidentin vaalien yhteydessä 1/2018

- Valinnanvapauspilotit alkavat viimeistään 1/7/2018

2019

- Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen siirtyy uusille maakunnille 1/1/2019

- Valinnanvapauteen ja monikanava-rahoitukseen liittyvät lait voimaan 1/1/2019 (mahdollinen siirtymäaika)

HALLITUKSEN
REFORMI

alueuudistus.fi

SOSAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ • VALTIOVARAINMINISTERIÖ